

Indhold

Kalender, side 1	Indkaldelse til generalforsamling, side 1
Medlemsmøde, side 2	Påskeudstilling, side 2
Reaktion på artikel, side 2	1 år efter, side 4
Tidens tand, side 6	Besøgstal, side 7
Navne og adresser, side 8	Næste nyhedsbrev, side 8
Opfordring, side 8	

Kalender

Generalforsamling mandag den 5. marts, 2018, kl. 19

Se dagsorden nedenfor.

Påskeudstilling og påskeåbent

Torsdag den 29. marts til mandag den 2. april, 13 – 17.

Der udstilles malerier malt af Knud Vagn Valbjørn.

De næste emner til kalenderen

Fastsættes efter det medlemsmøde, som afholdes efter generalforsamlingen.

Indkaldelse til generalforsamling

Generalforsamlingen afholdes mandag den 5. marts kl. 19 i Lindeværftet.

Dagsorden

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Fremlæggelse af regnskab
4. Behandling af indkomne forslag
Forslag skal afleveres til bestyrelsen senest en uge før generalforsamlingen
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer iht. §4. På valg er:
  - Åse Ditlefsen Ferrão (Villig til genvalg)
  - Lisbeth Simonsen (Villig til genvalg)
  - N. P. Fenger (Villig til genvalg)
  - Sonja Madsen (ønsker ikke genvalg)
6. Valg af suppleant. På valg er
  - Christian B. Hansen (Villig til genvalg)
7. Valg af revisor. På valg er
  - Hans Peter Rasmussen (Villig til genvalg)
8. Fremlæggelse af budget og det årlige (2019) kontingent
9. Eventuelt

Medlemsmøde

Efter generalforsamlingen er der medlemsmøde med følgende emner:

- Sejlads med Tilia i sommeren 2018
- Deltagelse i/afholdelse af arrangementer
- Midtersektionens tilstanden
- PR
- Eventuelt

Påskeudstilling

Torsdag den 29. marts til mandag den 2. april, kl. 13 – 17.

Der udstilles malerier malt af Knud Vagn Valbjørn.

Mine hovedmotiver har altid været himmel, hav og skibe, de sidste mange år kopien af Hjortspringbåden, vort enestående skibsfund fra Keltisk Jernalder, fundet og udgravet på Als, kaldet Tilia Alsie.

Et par vinterbilleder fra min morgentur i Oldenør med hund blev det også til.

Reaktion på artikel

i Nyhedsbrev 2017 nr. 4:

Citat:

Konklusioner

Ud fra det ovenstående kan vel konkluderes at anvendelsen af en finne fortil vil være naturlig og nyttig såvel ved rette sejlads med vinden foran for tværs som ved drejninger gennem vindøjet. Det fremgår også, at det ville være nyttigt at kunne hæve agterroret (finnen) fri af vandet, når der skal drejes gennem vindøjet.

Det foreslås, at når vi igen skal sejle, da at foretage nogle forsøg med en aktiv forfinne, samtidig med at agterfinnen (roret) hurtigt kan løftes op af vandet.

I og med at vi næppe skal ud at sejle i januar, er der vel tid til, at Ib kan ombygge agterroret i henhold til det ovenstående (med et midlertidigt arrangement, et forsøg kan jo være negativt).

Trommeslageren tilbyder at håndtere den forreste finne.

Vi må ikke glemme, at vi er de eneste (i verden), der har mulighed for at studere Bronzealderens bådes sejlegenskaber.

K. V. Valbjørn
Oktober 2017

Mail fra Johannes Diederichsen

2018-01-02

Ærede redaktør – i det sidste nummer af Nyhedsbrevet er der bl.a. en interessant artikel af K.V. Valbjørn om erfaringer med Hjortspringbådens egenskaber relateret til styring og afdrift, noget som laugets medlemmer har oplevet i forbindelse med sejlads på Nordborg sø.

Mit ærinde er udelukkende at komme med en kommentar til Valbjørns sidste linje, hvor han anfører, "vi er de eneste (i verden), der har mulighed for at studere Bronzealderens bådes egenskaber". Sætningen er forståelig, når man ved, at forfatteren har anvendt en stor del af sin tid med at udforske Tiliás liv og færd. Men der findes en verden uden for Verona. Når folk, som måske lever tusinde km fra hinanden står over for et praktisk problem, så finder man ofte frem til et resultat som ligner hinanden.

For et par år siden var jeg inviteret til Baku, Aserbajdsjan for at holde et foredrag, og kom her til at nævne, at jeg havde været med til at bygge en bronzealderbåd, og for at drille de 20 inviterede professorer fortalte jeg, at den måske havde været på togt i det Kaspiske hav – det kan faktisk lade sig gøre via Volgafloden. Men jeg blev hurtigt af de russiske og aserbajdsjanske professorer belært om, at deres både var betydelig ældre end vor båd.

Når jeg turde fremsætte påstanden om Tiliás eventuelle besøg, var det fordi jeg havde set, at der for 50 år siden i et øde område ved det kaspiske hav blev fundet store klippesider med omkring 3-4000 helleristninger magen til vore.

Hermed ønsker jeg alle bronzealderbådes fans et godt nytår!

Johannes Diederichsen

Mail fra Niels Peter Fenger

2018-01-08

Til Johannes

Tak for dit indlæg. Det er interessant, at der er billeder hugget ind i klipperen af både, som ligner Tilia så meget. Det er mange tegn på globalisering langt tilbage i tiden. Forskellen er nok, at det hele går langt hurtigere i dag. Hans Peter Rasmussen gjorde i begyndelsen af 2017 opmærksom på disse helleristninger. Søger man med ordene: Gobustan rock carving boats, får man en række billeder. Blandt disse billeder er der dog nogle, som sandsynligvis stammer fra andre steder. Det kunne være interessant at finde ud af, hvilke af billederne, som er fra Gobustan¹.

Med venlig hilsen

N. P. Fenger

Mail fra Johannes Diederichsen

2018-01-09

Hej Niels Peter – tak for supplerende oplysninger. Emnet er spændende – jeg har to gange besøgt Gobustan for at få flere oplysninger. Men begge gange var museet lukket. Ligeledes adgangen til klippesiderne, idet man var i gang med at opmale alle tegningerne. I museet kunne man måske have fået oplysninger, om man har fundet rester af bådene. Så jeg kan kun opfordre til at besøge Aserbajdsjan, der er mange spændende steder. Mojn fro Johannes.

Helleristninger af både i Gobustan, den centrale del af Aserbajdsjan, Foto: [Caferzade \(1973\)](#).
De er ca. 6 – 8.000 år gamle.

- 1 Ved at søge på gobustan rock carving bronze age fås en række links, prøv denne: <http://donsmaps.com/gobustan.html>, de er alle fra Gobustan.

I øvrigt er KVV's bemærkning: **Vi må ikke glemme, at vi er de eneste (i verden), der har mulighed for at studere Bronzealderens bådes sejlegenskaber**, jo rigtig fordi vi, så vidt jeg ved, er de eneste der har en båd hvormed der kan udføres repræsentative forsøg.

Tillad mig endnu et KVV-citat: "Den der har evnerne, har også pligten", som kan omskrives til Vi, der har båden, har også pligt til finde og dokumentere dens (sejl)egenskaber.

Ib Stolberg-Rohr.

21. januar 2017

Her, den 21. januar 2018 sidder jeg og kigger ud over Dyvig, solrigt og uden vind er det. Vandet spejler de træbevoksede skrænter, der omgiver vigen og jeg tænker tilbage på året før, den 21. januar, 2017, dagen hvor vi, Hjortspringbådens Laug, sammen med Danmarks Radio deltog i optagelsen til nogle indslag i "Historien om Danmark, Bronzealderen".

Et tilsvarende vejr var det den dag, en gunstig situation for sejlads i det kolde vand. Og koldt var det, såvel i vandet som i luften.

Forberedelser

Kulden, den bringer os tilbage til månederne før, der hvor DR henvendte sig til os for at foreslå, at vi skulle deltage i nogle sejlads med optagelser til ovennævnte udsendelsesrække.

Umiddelbart kunne laug afvise forslaget, det var for koldt og følgende for farligt (ved en kæntring). Imidlertid besluttede vi os til at kontakte DR igen, det var jo en enestående mulighed for at profilere vort laug og båd.

I december blev der udformet en kontrakt med DR med en række forbehold, planen blev, at sejladsen skulle foregå 7. januar, subsidiært den 21. januar, afhængig af vejret, eller slet ikke.

Et par dage før den 7. januar mødtes et par medlemmer for at vurdere situationen. Der lå et tyndt islag over store dele af vigen, så vi måtte aflyse sejladsen.

Såvel før som efter 7. januar blev der fortsat afholdt en række møder på Lindeværftet, hvor mange betænkeligheder blev luftet, mere eller mindre relevante. Resultatet blev imidlertid, at projektet skulle indeholde en række forbehold, især vedrørende beklædning, redningsfartøj og sejlplan (vanddybden ikke over 1 m).

Et par dage før 21. januar viste vejrmeldingen ideelt vejr såvel vind som temperatur, så vi informerede DR om muligheden for gennemførelse den 21.

Dagen før, sent eftermiddag, ankom kortegen, kan man næsten kalde antallet af biler, med fotografer, instruktør, påklædere og hvad ved jeg.

Efter en kort introduktion på Lindeværftet kørte vi ned til Dyvig, så på forholdene såvel vand, bro som Deutsche Ruderverein Norderhardes klubhus, som roklubben havde stillet til rådighed for iklædning mm.

Sejldagen

Også Lars Mikkelsen, den gennemgående kommentator i hele "Historien om Danmark" serien var dukket op, interesseret i alt omkring sig og og meget snakkende, mens forberedelserne fandt sted.

Første sejlads startede vel omkring 10:30, formålet var at filme båden udefra. Ud over de 16 laugsmedlemmer var der 4 statister, hyret af DR. Fotografen sejlede med i brandvæsenets redningsbåd. Ihukommende de mange bekymringer måtte jeg som korresponderende reder fortælle kaptajnen, at sejladsen kun kunne finde sted langs østkysten af Dyvig, på lavt vand. Vi tog da

Vi, der havde meldt os til aktiviteten, 16 som besætningsmedlemmer, et antal "bolværksmatroser", undskyld udtrykket, og senere nogle medlemmer der ville tage sig af forplejningen, en planlagt middag på Lindeværftet som afslutning på dagen, mødte op dels på Lindeværftet for at bringe Tilia ned til Dyvig og dels i roklubben for at blive iklædt.

Påklæderne var klar og i løbet nogle timer var besætningsmedlemmerne gjort ukendelige med kofter, pelse og huer samt sminke.

Tilia var ankommet, hun blev søsat og bugseret hen til roklubbens bro af nogle medlemmer af kajakklubben.

også en tur der frem og tilbage, vandet var blankt og vinden nær nul, stabiliteten var overbevisende god. Vel baseret herpå styrede kaptajnen Tilia tværs over vigen til området vest for badehotellet, et betydeligt rigtige-

re sted at filme på grund af den ubebyggede baggrund. Et godt valg og i overensstemmelse med en kaptajns myndighed, så snart et skib havde havde kastet los (jeg var med, ikke som reder men som trommeslager).

Efter en times sejlads (uden at vi frøs) landede vi og fik en skål god suppe (hvad den var, ved jeg ikke men godt smagte den og varm var den).

Efter pausen entrede vi igen ombord, denne gang med Lars Mikkelsen, en fotograf og en lydtekniker. Endnu engang sejlede vi hen vest for badehotellet og der blev optaget en række indenbords film med tilhørende Lars Mikkelsen kommentarer.

Efter en times sejlads landede vi ved broen, hvor Tilia blev losset for sine store mængder af pelsværk og andet udstyr. Mandskabet blev opstillet til fotografering.

Båden blev ført hen til ophalerstedet, sat på vognen og rullet op mod Lindeværftet. Lars Mikkelsen deltog aktivt i disse aktiviteter.

På Lindeværftet var der dækket op til et måltid, vi havde arrangeret en glimrende skipperlabskovs og DR-folkene havde også arrangeret et koldt bord (for en sikkerheds skyld, de vidste jo ikke om de indfødtes mad kunne spises). Vores mad blev nu en succes, flere ville have opskriften.

Det blev en god dag

Afslutning og noget mere

Ja, det blev en god dag som så mange andre gode dage, hvor vi fremviste vor "guldskat" for et bredere publikum.

"Egtvedpigen", Anni Brøgger i Silkeborg.

Vi husker besøget i Silkeborg, hvor vi, inviteret af museet der i anledning af Tollundmandens 50 års genfødselsdag, sejlede på Gudenåen, også sammen med "Egtvedpigen".

På Slien. Slesvig Domkirke i baggrunden.

Vor udstilling på Gottrup Slot i 10 måneder med sejlads på Slien og Kielerkanalen.

Vor deltagelse i en udstilling på museet i Frankfurt am Main.

Vi sejlede til Augustenborg i anledning af byens 350 års jubilæum, hvor Prins Henrik fik en sejltur.

Og mange andre udensogsaktiviteter, alle med gode oplevelser for de laugsmedlemmer, der deltog og med en betydelig PR-værdi.

PR, ja vor deltagelse i DR-arrangementet gav vel også en del, blandt andet gennem et TV-interview hos Sønderborg lokale TV.

Efter min mening mangler vi blot en udstilling på Nationalmuseet (i København, ikke i Aserbajdsjan), hvor Tilia hænger i forhallen i 5 m højde i et par stålwirer, så hun kan ses såvel nedefra som ovenfra fra balkonen (et par må-neder).

En ædel opgave for bestyrelsen, altså at få ideen godkendt af Nationalmuseet og få skaffet den nødvendige fondsstøtte hertil.

Tilia med admiral, Prins Henrik.

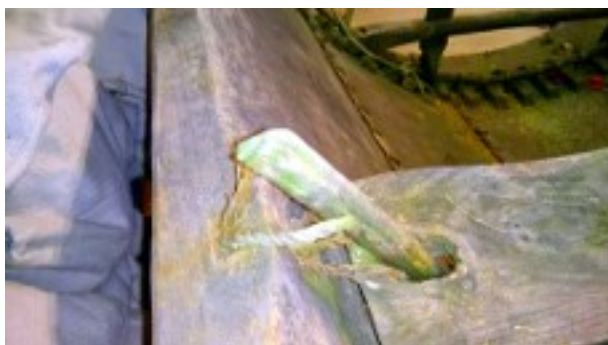
Knud V. Valbjørn

Tidens tand

Til sommer bliver det 19 år siden, at vi søsatte Tilia første gang. Da man brugte sådanne både i oldtiden, må vi formode, at man har sejlet regelmæssigt fra foråret, hen over sommeren og til ud på efteråret. Hvis en båd som Tilia har været brugt på denne måde i så langt et tidsrum, er det sandsynligt, at fartøjet har været i en ret dårlig forfatning. Forfaldet kan naturligvis reduceres væsentligt, hvis båden normalt opbevares i et bådehus, en naust. Men om det har været tilfældet, ved vi ikke. Tilia derimod, har stået det meste af den forløbne tid i Lindeværftets hal. Her er den beskyttet mod fugt, men også mod solens ultraviolette stråling, som virker nedbrydende på mange materialer som for eksempel træ. Tilia har kun sejlet nogle få dage hver sommer. Forinden er bunden hver gang blevet fugtet op for at gøre den tæt. Efter hver sejlads er båden med det samme blevet sat tilbage i Lindeværftet og træet har hurtigt kunnet tørre ud. Resultatet er, at Tilia efter de mange års forløb stadig er i god stand. Fribordet og bunden bliver hvert år behandlet med trætjære og man kan stadig glæde sig over den smukke gyldenbrune farve, som særlig fremhæves, når lyset falder på skibssiden. Indvendigt bliver fartøjet behandlet med linolie. Enkelte surringer, som holder spanterne fast til klamperne i bordene, er imidlertid bristede. Det skyldes, at de er kommet i klemme mellem de nye bundbrædder og derfor er blevet slidt over.

Inden at Tilia blev bygget, fremstillede laug et prøvestykke, som er en del af den midterste del af selve fartøjet. Oprindeligt blev det bygget for at få erfaring i bådebygning og øvelse i at benytte værktøjer af samme art, som vi formoder, at der har været brugt i oldtiden. I en del år har dette prøvestykke i sommertiden været placeret i fri luft ud mod Dyvigvej. Hver vinter har det været hentet indendørs. Formålet har været at henlede de forbipasserendes opmærksomhed på, at der er noget interessant at se i Lindeværftet. Nu kan vi konstatere, at tidens tand har gnavet. Træets overflade har nu fået en trist grå farve. En medvirkende årsag hertil er, at solens ultraviolette lys har nedbrudt træets overflade. Ligeledes har træet i perioder været fugtigt. Når dette er tilfældet, kan mikroskopiske svampe trives og ligeledes medvirke til nedbrydningen. Begge processer bevirker, at der dannet små revner, hvori der har samlet sig snavs. Dette snavs er en medvirkende årsag til misfarvningen. Som bekendt er spanterne surrede til de klamper, som er udhugget i bordene. En alvorlig sag er det, at disse surringer flere steder er bristede. Eksempler på dette er vist i figurerne 2 og 1. Flere steder er det også gået galt med de syninger, som holder bordene sammen. Eksempler på dette er vist i figurerne 4 og 3. Enkelte steder ligger der rester af surringerne/syningerne, som er brækket af. De fremtræder stive og sprøde.

Som omtalt blev midterstykket anbragt udendørs for at gøre opmærksom på vores kopi af Hjortspringbåden. Nu har det så vist sig, at det derudover har givet oplysning om vejrligets nedbrydende indflydelse på et fartøj som Tilia. I bagklogskabens klare lys indses det, at der burde have været lavet en forsøgsplan med dette som formål. Midterstykket har nu stået udenfor i 3 sæsoner. Efter hver sæson burde tilstanden være studeret og rapporteret. Efter første sæson blev der boret et hul i bunden, fordi der i lange perioder stod vand i den nederste del. Nu må vi være tilfredse med de oplysninger, som der trods alt er fremkommet.

Figur 2

Figur 1

Figur 4

Figur 3

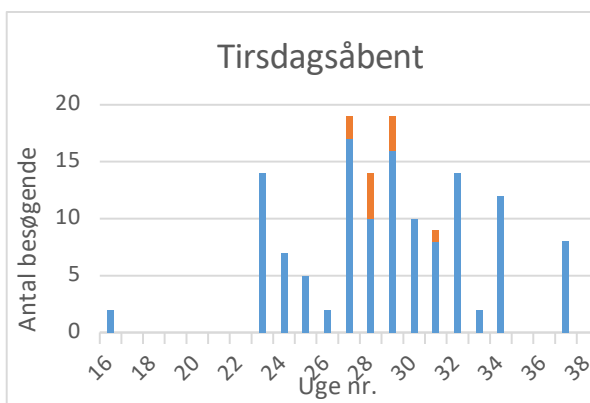
N. P. Fenger

Nogle besøgstal fra året 2017

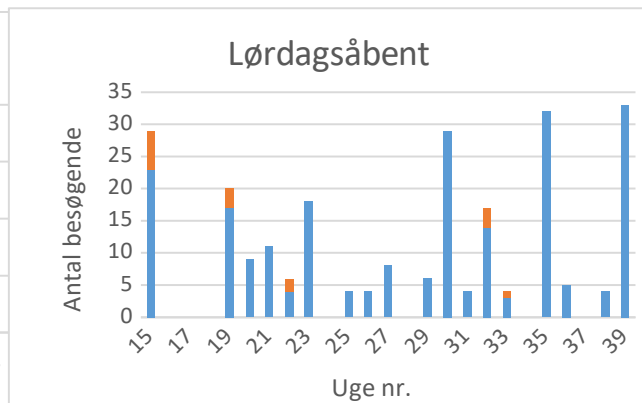
Gennem mange år er det registreret, hvor mange besøgende der har været, når der har været lørdagsåbent. Nu har vi også oplysning for besøgstallet for de dage, hvor der har været tirsdagsåbent. For at få overblik over, hvorledes tallene fordeler sig over åbningsperioderne, er det nyttigt at præsentere dem grafisk. Figur 5 viser antal besøgende på tirsdage. De øverste tal langs den vandrette akse angiver uge nummeret. Uge 16 gælder for tirsdag den 18. april umiddelbart efter påske for dette år. Uge 39 svarer til tirsdag den 26. september, hvilket er den sidste tirsdag, hvor der var åbent. Ugerne 29-31 er den periode, hvor der var sommeråbent. Man ser, at vi skal helt hen til uge 23, d. v. s. begyndelsen af juni før der for alvor kommer gang i besøgstallene på tirsdage. Ligeledes var der kun få besøgende på tirsdage i ugerne 35-39, det vil sige i september måned. I alt var besøgstallet 130 voksne (blå) og 10 børn (orange) i den periode, hvor der var tirsdagsåbent.

Figur 6 viser antallet af besøgende, når der har været lørdagsåbent. Det begynder med uge 15, som er lørdagen i påskeugen. Den dag var der mange besøgende. Men på dette tidspunkt var der påskeudstilling og et besøg på Lindeværftet også gav mulighed for se en maleriudstilling. Derudover var der ingen besøgende på lørdage for uge 19. d. v. s. begyndelsen af maj. Besøgstallene fra dette tidspunkt og frem til uge 39, hvor der ikke længere var lørdagsåbent, er meget uregelmæssige. Dette er i modsætning til tirsdagsåbent, hvor det største antal er i sommerperioden. Det samlede antal besøgende på lørdage i 2017 var 228 voksne og 15 børn.

John Petersen/N. P. Fenger

Figur 5

Figur 6

Navne og adresser

Formand	Åse Ditlefsen Ferrão, Lusigvej 4, Broballe, 6430 Nordborg, tlf. 27 50 10 68, e-mail: post@hjortspring.dk
Næstformand	Lisbeth Simonsen, Oldenorvej 6, Dyvig, 6430 Nordborg, tlf. 50 62 43 20, e-mail: naestformand@hjortspring.dk
Kasserer	Sonja Madsen, Ugebjergvej 15, 6430 Nordborg, tlf. 21 81 40 38, e-mail: kasserer@hjortspring.dk
Sekretær	Lisbeth Simonsen, Oldenorvej 6, Dyvig, 6430 Nordborg, tlf. 50 62 43 20, e-mail: naestformand@hjortspring.dk
Øvrige	Arne Lhjungmann Pedersen, Skovtoften 6, 6430 Nordborg, tlf. 26 44 48 08, e-mail: post@hjortspring.dk Charlotte Jervelund, Vesterballe 6, Brandsbøl, 6430 Nordborg, tlf. 28 15 20 68, e-mail: post@hjortspring.dk Ib Stolberg-Rohr, Blæsborg 37, 6440 Augustenborg, tlf. 40 97 74 06, e-mail: webmaster@hjortspring.dk N.P. Fenger, Søbakken 14, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 04 30, e-mail: post@hjortspring.dk
Redaktion	Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk
Lindeværftet	Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg
Internet	http://www.hjortspring.dk

Næste nyhedsbrev

Det næste nyhedsbrev udsendes den 8. maj 2018 og eventuelle indlæg skal være indsendt inden den 17. april 2018. Indlæg sendes til: Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk

Hej Alle medlemmer af Hjortspringbådens Laug

der modtager Nyhedsbrevet via e-mail. Vi prøve igen at spare noget porto ved ikke at sende Giro indbetalingskort på kontingentet for 2018 ud til jer. I stedet beder vi jer betale via netbank til vores konto i Sydbank **8011 – 1046480. Kontingent for 2018 er 150 kr.** Sidste betalingsdag er den 1. marts.

Påfør venligst navn på indbetaler i meddelelsesfeltet i netbank hvis du laver en indbetaling for en anden end dig selv.

Hvis du har skiftet adresse og/eller telefonnr., bedes du ligeledes angive dette i meddelelsesfeltet eller sende en e-mail til nedenstående.

Er der nogle spørgsmål er du meget velkommen til at tage kontakt til mig på Laugets mail adresse som er post@hjortspring.dk

Med venlig hilsen

Hjortspringbådens Laug
v/Kassereren Sonja Madsen